

Савельєва Г. В.,

студент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОДАЖ ДІЛЯНОК НА МІСЯЦІ ШАХРАЙСТВО ЧИ ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Другу половину 20 століття дуже часто називають епоєю космічних досліджень. Її початок пов'язують із запуском 4 жовтня 1957 року Радянським Союзом першого штучного супутника Землі. Ця подія стала поштовхом до широкомасштабних космічних досліджень, результатом яких став політ у космос першої людини Юрія Гагаріна 12 квітня 1961 року. Наступною знаковою подією в історії космонавтики стала висадка першої людини на Місяці. 16 липня 1969 р. під командуванням Ніла Армстронга на Місяць стартував космічний корабль «Аполлон 11». І вже 21 липня 1969 р. Ніл Армстронг на очах мільйонів телеглядачів, які спостерігали висадку на Землі, ступив на Місяць, вимовивши свою знамениту фразу «Це маленький крок для однієї людини і великий стрибок для всього людства» («That's one small step for a man, one giant leap for mankind»)

Це відкрило нові можливості космічних досліджень, якими одразу ж скористалися дві єдині на той час космічні держави –

СРСР та США. Та якби ж це все обмежувалося лише дослідженнями. У роки холодної війни і тривалого протистояння між СРСР та США, виникла реальна загроза військового використання космічного простору, і Місяця у тому числі. І хто зна, якби світова спільнота вчасно не схаменулася, можливо, кіношний сюжет «Зоряних війн» став би реальністю. Щоб цього не сталося, у 1967 році в Юридичному підкомітеті ООН з питань мирного використання космічного простору було підготовлено проект Договору про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. Цей договір закріпив два основні принципи космічної діяльності, а саме 1) свободу дослідження і використання космічного простору і небесних тіл і 2) непривласнення космічного простору і небесних тіл. На той час, цей Договір мав величезне практичне значення для подальшого розвитку космічної діяльності. Проте наприкінці 20 на поч. 21 ст. його норми щодо не привласнення небесних тіл почали активно порушуватись. Мається на увазі виникнення такого вельми неординарного явища, як продаж ділянок на Місяці.

Розглянемо історію виникнення цього явища. У 1980 році підприємливий громадянин США Денніс Хоуп задекларував і подав заявку на реєстрацію в судовому порядку права власності на Місяць та інші планети Сонячної системи. Повідомлення про це він надіслав урядам США, СРСР, Китаю, а також адресував Генеральній Асамблеї ООН. Юридичне підґрунтя таких притязань спершу пов'язувалось з Законом США Homestead Act, підписаним 20 травня 1862 р. Президентом Авраамом Лінкольном, який регламентував колонізацію безхазяйних територій. Даний Закон дозволяв американським громадянам, які ніколи зі зброєю не виступали проти Уряду США, привласнювати території за межами 13 перших американських колоній. Процес відповідної окупації включав 3 стадії: 1) первинно-юридичну: декларування своїх «зазіхань» на відповідні землі; 2) фактичну: протягом 5 років після декларування – освоєння відповідної території: будівництво будинку, влаштування колодязя, оброблення принаймні 10 акрів землі і оселення на ній; 3) завершально-юридичну: отримання титулу на право власності (з моменту окупації). Зрозуміло, що «небесні» наміри Д. Хоупа, хоча формально і знаходились за межами первинних американських колоній, не підпадали під регламентацію Homestead Act. тим більше, що територіальна сфера застосуван-

ня цього Закону поступово звужувалась, і в 1977 р. була зведена до території однієї Аляски. Зважаючи на ці обставини, Д. Хоуп поступово змінює правову аргументацію, посиляючись на наявність прогалини в міжнародному космічному праві, яке ніби-то забороняє передачу космічних об'єктів у власність держав, однак не містить такої заборони щодо приватних осіб. Він реєструє т.з. «Місячне посольство», декларує наміри щодо створення Місячної республіки зі своєю Конституцією і законами. В 1999 р. він створює Товариство Місячної Республіки для акумулювання грошових коштів для польоту на Місяць. Д. Хоуп почав продавати ділянки, спершу – на Місяці, трохи згодом – на Марсі, Венері, та на супутнику Юпітера — Іо. Представництва «Місячного посольства» були відкриті у Великій Британії, Німеччині, Японії, Канаді, Угорщині, Ізраїлі, Росії, нарешті – в Україні. На сьогодні «продано» близько 3 млн. ділянок, кожна розміром в 1 акр (0, 4 га). Серед т.з. «власників» фігурує чимало знаменитих людей, в т.ч. президенти держав, відомі політики, державні діячі, бізнесмени, кінозірки та ін.

«Купуючи» ділянку на Місяці, «покупець» одержує карту місячної поверхні, отриману з супутника США; Місячну конституцію; імітацію документу на право власності на певну ділянку з її позначенням «на місячній місцевості». За додаткову плату до цього пакету можна додати глобус Місяця, паспорт громадянина Місяця чи паспорт дослідника космічного простору, сувенірну банкноту в 100 місячних доларів тощо.

Менш відомою, але також цікавою з правової точки зору, є інша спроба привласнення небесного тіла, «героєм» якої став інший американський громадянин Грегорі Неміц, що в 2003 р. звернувся до суду з позовом проти НАСА в зв'язку з рішенням останнього надіслати ракету на астероїд 433 Ерос, щодо якого трохи раніше Г. Неміцем в Архімед-Інституті була зареєстрована заявка на право власності. При цьому заявник посилався на ту саму правову підставу, на яку спирався в своїй аргументації й Д. Хоуп – так звана «прогалина» в міжнародному космічному праві. Судове рішення в цій справі, хоча й було постановлене не на користь заявника, однак базувалось на формальних ознаках -заявник не подав достатнього юридичного підтвердження свого права власності на астероїд.

Тепер давайте розберемося, як до цього питання ставиться національне та міжнародне право. Оскільки космічний простір, Місяць та інші небесні тіла перебувають під міжнародною юрис-

дикцією, норми національного права жодним чином на нього не розповсюджуються. Проте національне право регулює відносини купівлі – продажу і переходу права власності. Так, Цивільний Кодекс України під поняттям «власність» розуміє три правомочності: володіння, користування, розпорядження. Але щодо ділянок на Місяці, то правомочність користування реалізувати неможливо. Саме тому право власності в його традиційному розумінні на ділянки на Місяці взагалі не може виникати. А якщо право власності не виникає в продавця, воно тим більше не може бути передано покупцеві за договором купівлі-продажу, адже ніхто не може передати більше прав іншій особі, ніж має сам. Звідси, можна сміливо стверджувати, що агенції з продажу ділянок на Місяці фактично продають своїм клієнтам повітря, якщо не брати до уваги пакет розмальованих папірців.

Далі щодо міжнародно-правового регулювання цього питання. згідно з Концепцією Загальної спадщини людства космічний простір, Місяць та інші небесні тіла, дно Світового океану(Район), а також простори Антарктиди відносяться до загальної спадщини людства. Ці території заходяться під міжнародної юрисдикцією і не можуть належати жодній державі світу. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла також забороняє національне присвоєння космічного простору та небесних тіл. Агенції, що продають ділянки на Місяці з цього приводу посилаються на прогалину в міжнародному праві, що воно нібито забороняє присвоєння Місяця лише державами і нічого не говорить про фізичних та юридичних осіб. Проте цей аргумент повністю спростовує Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН її резолюцією від 5.12.1979(Угода про Місяць). В ст. 11 цієї Угоди зазначено: «Поверхня та надра Місяця, а також ділянки її поверхні або надр, або природні ресурси там, де вони знаходяться, не можуть бути власністю жодної держави, міжнародної, міжурядової чи неурядової організації, національної організації чи неурядової установи чи будь-якої фізичної особи». Саме це дає підстави вважати діяльність із продажу ділянок на Місяці грубим порушенням норм міжнародного права.

Придбання ділянок на Місяці стало модною тенденцією останніх років, якій піддається багато зірок шоу-бізнесу, політиків,

бізнесменів. Бо недарма ж говорять, що попит породжує пропозицію. Здавалося б, у цій ситуації всі задоволені. Покупці ділянок на Місяці наввипередки хизуються своєю «приватною власністю», продавці рахують свої легко зароблені мільйони. Проте, в цій ідилії є і зворотна сторона, адже створюється небезпечний прецедент явної неповаги до міжнародного права і порушення його норм, і перш за, все Концепції загальної спадщини людства. З таким же успіхом з хтось може почати розпродавати дно Світового океану або Антарктиду з метою отримання власного прибутку. Покупці ж то точно знайдуться! Чи, наприклад, коли внаслідок значного попиту закінчатися ділянки на Місяці, будуть продавати інші небесні тіла, і тоді романтичний вислів «Подарувати зірку з неба» наповниться суто матеріальним, цілком практичним змістом. Відповідаючи на своє головне питання шахрайство це чи порушення норм міжнародного права, все ж таки більше схиляюся до другого, адже покупцями ділянок на Місяці є заможні і впливові люди, які повинні прекрасно розуміти, що у гонитві за модою за великі гроші отримують красиву обгортку, а не реальне право власності.